

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

КУХТА ІВАННА ВАСИЛІВНА

УДК 371. 134:81'243

**ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Ужгородському національному університеті, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
КОЗУБОВСЬКА Ірина Василівна,
Ужгородський національний університет,
завідувач кафедри соціології та соціальної
роботи.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
МОРСЬКА Лілія Іванівна,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
завідувач кафедри англійської філології;

кандидат педагогічних наук
ОРИШКО Світлана Петрівна,
Інститут туризму Прикарпатського
національного університету імені Василя
Стефаника, доцент кафедри туризмознавства
і туристичних спеціалізацій.

Захист відбудеться 24 червня 2011 р. о 12.30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.03 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка за адресою: зала засідань, вул. М.Кривоноса, 2, м.Тернопіль, 46027.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М.Кривоноса, 2, м.Тернопіль, 46027.

Автореферат розіслано 23 травня 2011 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Г. М. Мешко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Євроінтеграційні процеси й полікультурна реальність сучасного світу сприяють розвитку міжнародних зв'язків у різних сферах життєдіяльності людини. Особливо це стосується туристичної галузі, яка активно розширює канали іншомовної комунікації між різними народами й соціумами. Туризм сьогодні впливає не тільки на економіку, але й на соціальні структури і культуру всіх країн світу. В Україні туризм повинен пройти інтенсивні модернізаційні процеси відповідно до європейських і світових стандартів через системні трансформації, важливою складовою яких є підготовка компетентних фахівців. Про це, зокрема, наголошується в законі України «Про туризм», Державній програмі розвитку туризму на 2002 – 2010 роки та в окремих положеннях «Стратегії розвитку туристичної галузі в контексті підготовки та проведення заходів «ЄВРО-2012».

Для успішного розвитку туристичної сфери і забезпечення конкурентоздатності на світовому ринку Україна потребує фахівців, які володіють не тільки ґрунтовними теоретичними знаннями і практичними вміннями зі спеціальності, але й готові до міжкультурної комунікації, що насамперед передбачає розуміння культурних особливостей інших народів і здатність до професійного діалогу з представниками різних національних культур. Проте нинішня теорія і практика туристичної освіти не завжди спроможна задовільнити кадрові потреби галузі.

Це зумовлює підвищення вимог до якості професійної підготовки майбутніх фахівців, в тому числі й іншомовної, важливою складовою якої є формування іншомовної комунікативної культури (ІКК). Особливого значення опанування ІКК набуває в контексті Болонського процесу, оскільки володіння нормами міжкультурної професійно орієнтованої комунікації є важливою передумовою мобільності студентів, налагодження міжнародних контактів, доступу до світового банку знань, здійснення професійної, наукової і громадської діяльності тощо.

Стосовно фахівців туристичної сфери володіння ІКК набуває також економічної цінності, оскільки вони постійно презентують Україну в світі, творять її привабливий імідж, в тому числі діловий, у середовищі міжнародної спільноти і сприймаються іншомовними суб'єктами як носії культурних цінностей народу. Отже, опанування майбутніми фахівцями туристичної сфери ІКК – це соціальне замовлення суспільства на особистість фахівця, якого воно наразі потребує, і який у майбутньому зможе успішно конкурувати на міжнародному ринку праці.

Зазначена проблема досліджується нами в контексті професійної підготовки студентів, тому в її розробці насамперед спираємося на праці, в яких обґрунтовані наступні аспекти: методологічні засади професійної освіти (В.Андрущенко, О.Вербицький, С.Гончаренко, І.Зязюн, В.Кремін, Н.Ничкало, Г.Терещук), психолого-педагогічні особливості професійної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах (Н.Крилова, Т.Кузнецова, З.Курлянд, Н.Мойсеюк, І.Підласий, Л.Подоляк, О.Реан, О.Рудницька, В.Семиченко, В.Сластьонін, Ф.Харламов), педагогічні технології професійної

підготовки студентів (В.Безпалько, Є.Полат, О.Пометун, П.Сисоєв, В.Чайка та ін.)

Питанням підготовки і професійного становлення майбутніх фахівців туристичної сфери присвячено ряд ґрунтовних досліджень зарубіжних і вітчизняних вчених, з-поміж яких варто назвати Л.Беррі, П.Гамбла, І.Зоріна, В.Квартальнова, Л.Лук'янову, С.Оришко, Д.Річі, Л.Сакун, О.Ставровського, В.Федорченка, Е.Шафера та ін.

У визначенні теоретичних засад ІКК в межах нашого дослідження важливе значення мають праці, присвячені питанням взаємозв'язку мови, культури, спілкування, комунікації, зокрема: філософські (М.Бахтін, М.Бубер, В.Межуєв), культурологічні (Л.Кондрацька, А.Малахов, А.Могильний, Г.Чайка, С.Черепанова, Т.Чмут), психологічні (Г.Андрєєва, О.Бодальов, О.Леонтєв, Л.Орбан-Лембрик, В.Семиченко), лінгвістичні (Б.Головін, І.Зимня, Г.Онкович, Є.Пассов, О.Садохін, С.Тер-Мінасова, Є.Шубін), педагогічні (Н.Волкова, І.Зязюн, О.Мудрик, В.Реан, О.Рудницька, Г. Сагач, В.Смирнов).

Проблема формування культури іншомовної комунікації майбутніх фахівців різних професійних сфер порушена в дослідженнях М.Галицької, Р.Гришкової, Л.Канюк, Т.Колбіної, Н.Микитенко, Л.Морської, Ю.Ніколаєнко. Їх аналіз засвідчує нагальну необхідність оновлення загальнопедагогічних підходів до іншомовної підготовки фахівців, яка має бути спрямована на досягнення прагматичного результату – оволодіння ІКК, що дозволить користуватися іноземною мовою як засобом спілкування не тільки в професійній, але й у науковій, громадській та інших актуальних для сучасного фахівця сферах.

Незважаючи на посилений інтерес науковців до означеної проблеми, потрібно визнати, що поза їхньою увагою залишається низка важливих для теорії і практики питань. Зокрема, недостатньо теоретично обґрунтованим є саме поняття іншомовної комунікативної культури. Окрім того, відсутня розробка цілісної системи формування ІКК фахівців туристичної сфери, яка б забезпечувала можливість здійснення міжкультурних контактів у майбутній професійній діяльності.

У професійній підготовці майбутніх фахівців туристичної сфери існують певні суперечності, а саме: між потребами суспільства у компетентних фахівцях, які володіють високим рівнем ІКК, та обмеженими можливостями її формування в традиційній практиці викладання іноземних мов; між реальним рівнем сформованості ІКК і підвищеними до неї вимогами в сучасному полікультурному середовищі; між зростаючими потребами сфери туризму в налагодженні міжнародних контактів на високопрофесійному рівні і недостатньою підготовленістю фахівців для їх реалізації.

Актуальність проблеми формування ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери в умовах інтенсифікації міжнародних контактів, недостатня розробленість її теоретичних і практичних аспектів та наявні суперечності зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Формування іншомовної комунікативної культури майбутніх фахівців туристичної сфери»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження є складовою частиною комплексної програми науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Ужгородського національного університету «Теоретико-методологічні засади особистісно-професійного становлення майбутніх фахівців» (№ 378 (083.9)). Тема дисертації затверджена вченою радою Ужгородського національного університету (протокол № 6 від 19 червня 2008 р.) та узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 2 від 31 березня 2009 р.)

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити модель формування іншомовної комунікативної культури майбутніх фахівців туристичної сфери в процесі професійної підготовки.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**:

1.Розкрити суть поняття «іншомовна комунікативна культура майбутнього фахівця туристичної сфери» та проаналізувати концептуальні підходи до формування ІКК.

2.Визначити критерії, показники і рівні сформованості ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери.

3.Створити модель формування ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери та визначити педагогічні умови її реалізації.

4.Експериментально перевірити модель формування ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх фахівців туристичної сфери.

Предмет дослідження – формування іншомовної комунікативної культури майбутніх фахівців туристичної сфери як компонента професійної підготовки.

Методологічну основу дослідження становлять філософські положення щодо взаємозумовленості мови, культури, комунікації як засобів відображення навколишньої дійсності; діяльнісна та діалогічна концепції культури; системний підхід як основа наукового пізнання суті педагогічних явищ і процесів; основні положення законодавчих та нормативних документів, що стосуються розвитку освіти та професійної підготовки фахівців, зокрема законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про туризм».

Теоретичною основою дослідження є ідеї та висновки наукових праць з проблем професійної підготовки фахівців (В.Андрущенко, О.Вербицький, С.Гончаренко, І.Зязюн, В.Кремін, В.Кудін, Н.Ничкало, І.Підласий, О.Пометун, С.Сисоєва, Г.Терещук, В.Чайка); праці, присвячені питанням професійної підготовки фахівців туристичної сфери (Н.Антонюк, І.Зорін, В.Квартальнов, Л.Лук'янова, Л.Поважна, Л.Сакун, О.Ставровський, В.Федорченко, Н.Фоменко); психолого-педагогічні дослідження з проблем спілкування і комунікації (Г.Андрєєва, О.Бодальов, Н.Волкова, І.Зязюн, О.Леонтєв, О.Ломов, О.Мудрик, В.М'ясищев, Л.Орбан-Лембрик, О.Реан,

О.Рудницька, Г.Сагач, В.Семиченко, В.Смирнов); дослідження проблем культури й етики (культури мови, комунікативної культури, іншомовної комунікативної культури): М.Бахтін, М.Бубер, Б.Головін, І.Зимня, І.Козубовська, Н.Крилова, А.Малахов, А.Могильний, Г.Онкович, Є.Пассов, О.Садохін, І.Сайтарли, М.Стахів, С.Тер-Мінасова, Г.Чайка, Є.Шубін).

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використовувався комплекс методів:

– теоретичні: вивчення та аналіз наукових джерел з проблеми дослідження, нормативних документів щодо професійної підготовки фахівців сфери туризму; порівняння, систематизація та узагальнення наукових положень для з'ясування суті поняття «іншомовна комунікативна культура» і визначення концептуальних підходів до формування ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери; прогнозування, теоретичне моделювання для проектування моделі формування ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери та визначення педагогічних шляхів її реалізації;

– емпіричні: анкетування, тестування, спостереження, бесіда, педагогічний експеримент, аналіз творчих завдань студентів для виявлення рівнів сформованості ІКК і перевірки ефективності моделі формування ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери та педагогічних умов її реалізації;

– статистичні: для виявлення взаємозв'язків між досліджуваними явищами, доведення вірогідності та репрезентативності одержаних результатів.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Київського національного університету культури і мистецтв, Мукачівського державного та Ужгородського національного університетів. Експериментальним дослідженням на різних його етапах були охоплені 162 студенти спеціальностей «туризм» і «міжнародний туризм» і 68 працюючих у сфері туризму Закарпатської області фахівців.

Теоретично-експериментальне дослідження здійснювалося в три етапи, упродовж 2007 – 2011 рр.

Наукова новизна й теоретичне значення дослідження полягають у тому, що *вперше*:

– створено та експериментально перевірено модель формування іншомовної комунікативної культури майбутніх фахівців туристичної сфери в процесі професійної підготовки, яка охоплює: зовнішні і внутрішні чинники, які зумовлюють формування іншомовної комунікативної культури; мету, зорієнтовану на досягнення високого рівня сформованості іншомовної комунікативної культури; концептуальні підходи, дидактичні принципи, зміст, форми, методи, прийоми, засоби навчання, контроль і корекцію знань та умінь, компоненти іншомовної комунікативної культури, етапи, результат;

– визначено й обґрунтовано педагогічні умови формування іншомовної комунікативної

культури майбутніх фахівців туристичної сфери: організація оптимального комунікативного середовища в аудиторній і позааудиторній роботі; формування позитивної мотивації до оволодіння іншомовною комунікативною культурою; забезпечення професійної спрямованості змісту навчальної дисципліни «Іноземна мова»; використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

Уточнено суть поняття «іншомовна комунікативна культура майбутнього фахівця туристичної сфери».

Подальшого розвитку набули: положення щодо формування ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери як компонента професійної підготовки в контексті нових вимог до туристичної освіти; критерії, показники, рівні сформованості ІКК.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці і впровадженні в педагогічний процес вищих закладів освіти авторського навчального посібника «Основи формування іншомовної комунікативної культури майбутніх фахівців туристичної сфери».

Матеріали дослідження можуть використовуватися в практичній діяльності викладачів вищих навчальних закладів, у системі післядипломної освіти фахівців туристичної сфери. Окремі результати дослідження можуть бути творчо використані в процесі формування ІКК майбутніх фахівців інших спеціальностей.

Результати дослідження впроваджено в навчальний процес Мукачівського державного університету (довідка № 3556 від 27.12.2010 р.), Ужгородського національного університету (довідка № 01–10/2295 від 23.11.2010 р.), Хмельницького національного університету (довідка № 2138 від 22.11.2010 р.

Вірогідність і достовірність результатів дослідження забезпечена всебічним теоретичним аналізом проблеми, науково обґрунтованим використанням методів дослідження відповідно до його мети і завдань, якісним і кількісним аналізом експериментальних даних, перевіркою та успішним упровадженням розробленої моделі у педагогічний процес вищих навчальних закладів.

Особистий внесок. Усі матеріали та результати дослідження здобуті автором самостійно. У співавторстві опублікована стаття «Роль етнічних стереотипів у формуванні іншомовної комунікативної культури сучасного студента як майбутнього фахівця», у якій дисертантці належить обґрунтування форм і рівнів адаптації до іншомовної культури.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження обговорювалися на науково-практичних конференціях: *міжнародних*: «Гуманізм та освіта» (Вінниця, 2008); «Сучасні дослідження з іноземної філології» (Ужгород, 2008); «Євроінтеграційні процеси на просторі Центральної та Східної Європи /за підтримки програми ім. Жана Моне Європейського Союзу/» (Ужгород, 2008); «Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні та за

кордоном» (Івано-Франківськ, 2008); «Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти» (Ірпінь, 2009); «Вища школа: удосконалення якості підготовки фахівців» (Черкаси, 2009); «Професійна підготовка вчителів початкової школи: здобутки, проблеми, перспективи» (Луцьк, 2009); «Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи» (Харків, 2010); «Професійно-особистісний розвиток і становлення фахівців у сучасних умовах розбудови вищої школи: методологія, теорія і практика» (Ужгород, 2010); «Трансформаційні процеси в країнах Центрально-Східної Європи на рубежі ХХ-ХХІ століть: інституційний, соціокультурний та етнонаціональний вимір» (Ужгород, 2011); *всеукраїнських*: «Мовна підготовка педагогічних кадрів для роботи в полікультурному середовищі регіону» (Мукачеве, 2007); «Сучасні тенденції розвитку вищої освіти: трансформація навчального процесу в технологію навчання» (Київ, 2008); «Сучасні проблеми професійної підготовки фахівця: інноваційний досвід і перспективи» (Переяслав-Хмельницький, 2010).

Публікації. Результати дослідження висвітлено у 14 працях (13 одноосібних), з-поміж яких один навчальний посібник, 8 статей опубліковані у фахових виданнях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів та висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (256 найменувань, з яких 33 – іншомовні), 13 додатків (на 60 сторінках). Основний зміст дисертації викладений на 175 сторінках. Робота вміщує 13 таблиць і 18 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено його об'єкт, предмет, мету, завдання; проаналізовано методологічні підходи, методи дослідження; розкрито наукову новизну і практичну значущість роботи; подано дані щодо експериментальної бази, апробації та впровадження основних результатів дослідження; охарактеризовано структуру дисертації.

У першому розділі – **«Теоретичне обґрунтування проблеми формування іншомовної комунікативної культури»** – на основі аналізу наукової літератури розкрито суть базових понять дослідження: «культура», «мова», «комунікація», «спілкування», «комунікативна культура», «іншомовна комунікативна культура майбутніх фахівців туристичної сфери» й обґрунтовано їх взаємозв'язок у реальному процесі комунікації, виявлено особливості й охарактеризовано концептуальні підходи до формування ІКК, визначено критерії, показники і рівні сформованості ІКК, проаналізовано стан сформованості ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери.

У наукових джерелах ІКК розглядається вченими як: семіотичний механізм, який передбачає наявність двох різних мов (Ю.Лотман); сукупність культурно, національно та соціально зумовлених сценаріїв мовно-комунікативної поведінки (О.Сахарова); знання культурних особливостей країни, мова якої вивчається (М.Митрюхіна); частина духовного багатства, яку здатний дати людині процес вивчення іноземної мови (Є.Пассов).

У наявних характеристиках представлені два аспекти розуміння ІКК: комунікативний і культурний. Перший пов'язаний з комунікативним потенціалом особистості як здатністю до ефективного іншомовного спілкування. Другий відображає внутрішню готовність до міжкультурної взаємодії на основі норм, цінностей, взірців поведінки, прийнятих у певному соціально-культурному середовищі.

У сучасному полікультурному й багатомовному середовищі важливість опанування ІКК як компонентом професійної підготовки зумовлена тим, що міжнародні контакти стають звичним явищем у здійсненні професійної діяльності, а неефективне спілкування вважається однією з основних перешкод на шляху досягнення в ній позитивних результатів.

На підставі результатів вивчення теорії і практики формування ІКК можемо констатувати: незважаючи на актуальність проблеми формування ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери, низка теоретичних і практичних аспектів залишається недостатньо вивченою. Це й зумовило необхідність розкриття суті поняття «іншомовна комунікативна культура майбутнього фахівця туристичної сфери», під яким розуміємо інтегративну характеристику, яка визначає комунікативно-професійний статус особистості й охоплює спрямованість на комунікацію, здатність до використання іноземної мови в певному соціально-культурному середовищі, внутрішню готовність до міжкультурної взаємодії в професійній сфері.

У структурі ІКК виокремлено *інформаційний, інтерактивний, перцептивний, мотиваційний компоненти* й обґрунтовано їх змістові характеристики.

У процесі дослідження з'ясовано, що у формуванні ІКК акцент переноситься з мовного коду на мовленнєву активність: щоб продуктивно спілкуватися, недостатньо оволодіти мовою як системою, важливо навчитися користуватися нею в певному соціально-культурному контексті, оволодіти правилами ритуальної комунікації, нормами комунікативного, мовного, мовленнєвого етикету.

Беручи до уваги положення діяльнісної та діалогічної концепцій культури, урахувавши специфіку професійної туристичної діяльності, виокремлено *особливості ІКК*, суть яких полягає в тому, що ІКК виступає *засобом*: соціалізації, формування міжкультурної компетенції, розвитку полікультурності, морального удосконалення особистості в професійній діяльності. Доведено, що, виступаючи структурною одиницею базової культури особистості, ІКК одночасно є складовим компонентом професійної культури фахівця.

Охарактеризовано *концептуальні підходи* до формування ІКК: діяльнісний, комунікативний, соціокультурний, компетентнісний. *Діяльнісний* забезпечує оволодіння усіма видами іншомовної мовленнєвої діяльності і мовленнєвими діями, необхідними для формування ІКК і досягнення високого рівня професіоналізму фахівців. *Комунікативний* вимагає вивчення іноземної мови як джерела культури для досягнення прагматичної мети – оволодіння мовою як засобом комунікації.

Соціокультурний забезпечує здатність до інтерактивного обміну і формування комунікативної поведінки фахівців у певному соціокультурному просторі. *Компетентнісний* передбачає сформованість низки компетентностей і компетенцій, необхідних для опанування ІКК: комунікативної, соціокультурної, міжкультурної, професійної. Зазначено, що комплекс виокремлених підходів сприяє розвитку комунікативно-професійного статусу фахівця туристичної сфери, який повинен володіти культурою іншомовного спілкування.

Відповідно до структурних компонентів обґрунтовано *критерії* сформованості ІКК та їх показники, зокрема: *інформаційний* (правильність, повнота, чіткість кодування і декодування інформації; знання позамовного контексту спілкування: правил ритуальної комунікації, комунікативного, мовного і мовленнєвого етикету, вербальних і невербальних засобів комунікації; поінформованість про національно-культурні особливості носіїв іноземної мови; чіткість і логічність викладу змісту іншомовної інформації); *інтерактивний* (здатність суб'єкта до діалогу, уміння встановлювати, підтримувати і завершувати контакт зі співрозмовником, здійснювати комунікативний вплив; організувати іншомовне спілкування з певною метою відповідно до власних комунікативних намірів та намірів партнера, враховувати інтереси партнера комунікації, його особистісні та професійні якості, національні особливості, гнучко змінювати власну вербальну і невербальну поведінку); *перцептивний* (здатність до візуального контакту й комунікативної рефлексії, уміння адекватно сприймати й оцінювати партнера комунікації, усвідомлення його психічного стану, здатність змінювати комунікативну поведінку відповідно до власної соціальної ролі або ситуативної ролі співрозмовника, його соціокультурних особливостей, дотримання правил вербальної і невербальної ІКК); *мотиваційний* (наявність стійких пізнавальних інтересів, усвідомлення ціннісних характеристик ІКК та внутрішньої потреби особистісного удосконалення засобами ІКК в процесі професійної підготовки; комунікативна професійна спрямованість, активність, цілеспрямованість, прагнення до реалізації власних можливостей у професійній діяльності).

Комплекс критеріїв ІКК та їх показників дозволив визначити *рівні сформованості ІКК: високий, задовільний, низький.*

У результаті вивчення стану сформованості ІКК фахівців туристичної сфери в умовах традиційної системи професійної підготовки (методи: спостереження, бесіда, анкетування, тестування, аналіз результатів діяльності) виявлено рівні сформованості ІКК студентів випускних курсів (високий – 19,8 %; задовільний – 46,9 %; низький – 33,3 %) і працівників сфери туризму (високий – 2,8 %; задовільний – 32,7 %; низький – 64,5 %).

Аналіз одержаних даних засвідчив недостатній рівень сформованості ІКК значної частини студентів для здійснення успішної професійної діяльності в туристичній сфері і підтвердив доцільність цілеспрямованого формування ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери в процесі

професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

У другому розділі – **«Модель формування іншомовної комунікативної культури майбутніх фахівців туристичної сфери»** – теоретично обґрунтовано модель формування ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери у процесі професійної підготовки, проаналізовано етапи і педагогічні умови її реалізації, представлено результати педагогічного експерименту.

Модель формування ІКК (рис.1) вміщує наступні компоненти: зовнішні і внутрішні чинники, які впливають на формування ІКК; пріоритетну мету, зорієнтовану на досягнення високого рівня сформованості ІКК; концептуальні підходи до формування ІКК (діяльнісний, комунікативний, соціокультурний, компетентнісний); дидактичні принципи: загальні (наочності, свідомості й активності, систематичності та послідовності, доступності, зв'язку теорії з практикою) і специфічні (діалогізації навчання, домінуючої ролі практичних завдань, взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності, гуманізації, фундаментальності знань, проблемності, полікультурності); а також зміст (сфери спілкування, теми, ситуації; мовний, мовленнєвий, культурологічний матеріал; комунікативні знання, уміння і навички; система практичних завдань з формування ІКК); методи: словесні (розповідь, бесіда), наочні (ілюстрування, демонстрування, відеометод), практичні (практичні завдання, комунікативні ситуації); стимулювання і мотивації (пізнавальна гра, навчальна дискусія, мозкова атака), імітаційні (ділова гра, рольова гра), аналіз конкретної ситуації, моделювання, проєктів; прийоми (культурні капсули, перекодування і ранжування інформації, критичні інциденти, аудіомоторний); форми (лекція з паузами, практичне заняття (у т. ч. в закладах туристичного сервісу), індивідуальна, групова, самостійна робота); засоби: друковані джерела (підручники, навчальні посібники, довідкова література), технічні засоби (компакт-диски, аудіо-/відеоматеріали, комп'ютер), спеціальна туристична література; контроль (тестування, анкетування, індивідуальне та фронтальне опитування, захист проєктів, самоконтроль); корекцію (роз'яснення, консультації, індивідуальні завдання); етапи (підготовчий, початковий, творчий); компоненти ІКК (інформаційний, інтерактивний, перцептивний, мотиваційний), прикінцевий результат (високий рівень сформованості ІКК, який забезпечує готовність до міжкультурної комунікації в професійній сфері).

Представлена модель передбачає формування особистості фахівця туристичної сфери, який повинен володіти не тільки ґрунтовними знаннями і практичними уміннями з обраного фаху, але й бути готовим до розуміння культурних особливостей інших народів і здатним до професійного діалогу. Тому у формуванні ІКК особлива увага приділялася використанню специфічних методів і прийомів навчання, які дозволяють набути комунікативної компетентності, засвоїти елементи комунікативної поведінки, подолати бар'єр неприйняття іншомовної культури через усвідомлення її специфіки та розуміння відмінностей між рідною і чужою культурами. Найбільш ефективними виявилися методи і прийоми моделювання, проєктів, рольової гри, ділової гри, аналізу іншомовної

ситуації, культурні капсули, аудіомоторний, ранжування і перекодування іншомовної інформації.

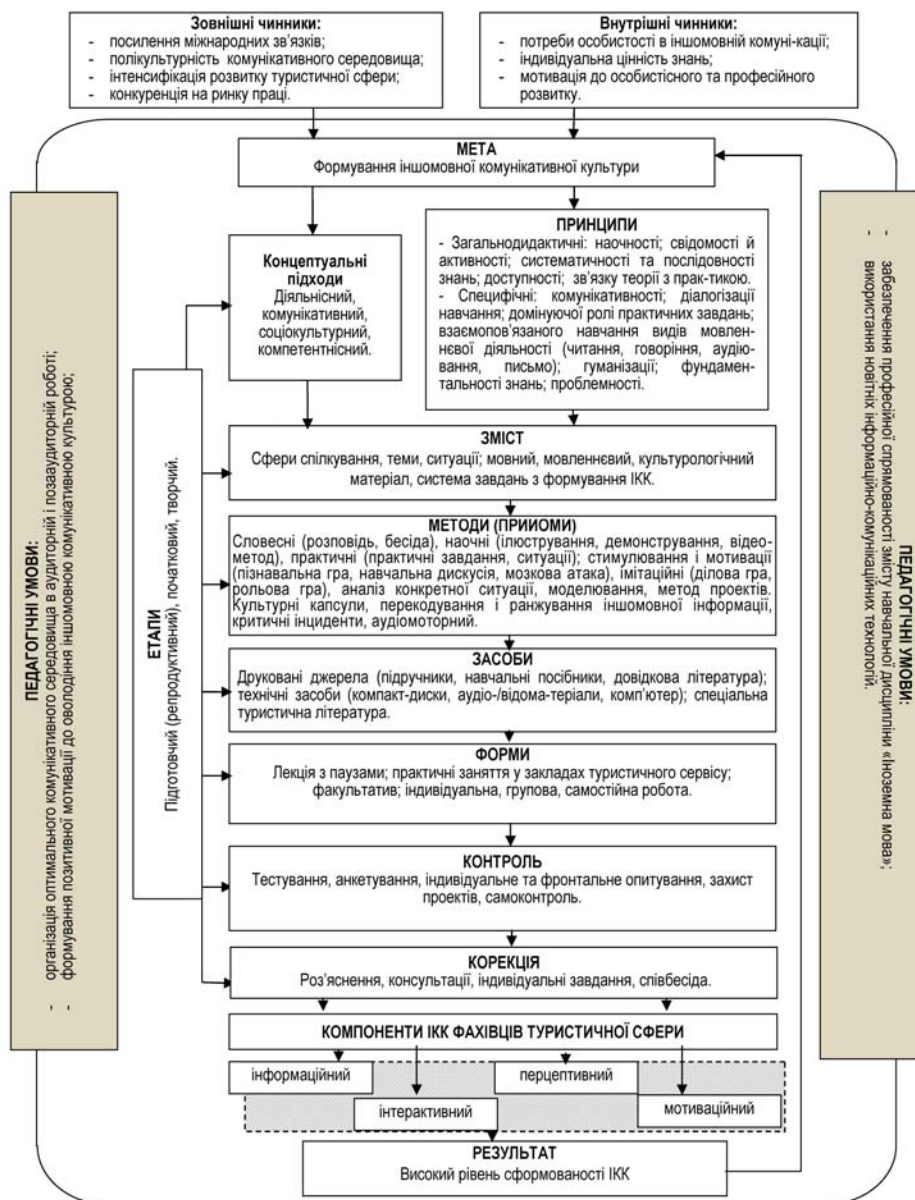

Рис 1. Модель формування іншомовної комунікативної культури майбутніх фахівців туристичної сфери

Основними етапами реалізації моделі були: підготовчий, початковий, творчий. На підготовчому етапі відбувається актуалізація опорних для формування ІКК знань та умінь і накопичення соціокультурної інформації, яка дає можливість студентам усвідомлювати існування не тільки мовного, але й культурного бар'єру іншомовної комунікації, виявляти відмінності в цінностях, особливостях світосприйняття, традиціях, правилах і нормах етикету в рідній та іншомовній культурах. Переважає мовленнєва діяльність репродуктивного характеру. Основна увага зосереджена на засвоєнні мовних конвенцій, розвитку зв'язного мовлення на основі опори-алгоритму. Характеризується залученням студентів до навчального діалогу і домінуванням

викладача в організації пізнавальної діяльності студентів. Мета початкового етапу полягає у формуванні ІКК як компонента професійної підготовки. Характеризується продуктивною мовленнєвою діяльністю і включенням студентів до навчального професійного діалогу. Відбувається підвищення комунікативної активності студентів на основі застосування ігрових імітаційних методів: моделювання комунікативних ситуацій, рольових ігор. Третій етап – творчий – спрямований на розвиток спонтанної іншомовної професійної комунікації, закріплення умінь комунікативної поведінки. У формуванні ІКК використовується фахова туристична література та новітні інформаційно-комунікаційні технології, і має місце трансформація навчального діалогу в «діалог культур». Значна частина навчального часу відводиться на самостійну роботу, виконання індивідуально-творчих завдань, проведення ділових ігор, розробку і захист проектів, виконання спеціальних завдань під час проходження практики, а також використовуються можливості позааудиторної роботи.

Створена й обґрунтована модель формування ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери ефективно реалізується за таких педагогічних умов: організація оптимального комунікативного середовища в аудиторній і позааудиторній роботі; формування позитивної мотивації до оволодіння ІКК; забезпечення професійної спрямованості змісту навчальної дисципліни «іноземна мова»; використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Дотримання зазначених педагогічних умов сприяє тому, що професійна діяльність поступово набуває для студентів життєвого сенсу, і має місце усвідомлення важливої ролі ІКК в її успішній реалізації.

Значна увага приділялася комплексному формуванню компонентів ІКК: інформаційного (робота з автентичними текстами, обговорення культурологічних передач, аналіз ситуацій міжкультурної комунікації, робота з довідковими джерелами на основі інформаційно-комунікаційних технологій), інтерактивного (залучення до різних видів навчального діалогу: етикетного, розпитування, домовленості, обміну тощо), перцептивного (практичні завдання на адекватне сприйняття культурного контексту комунікації, оцінку комунікативної поведінки), мотиваційного (насичення змісту навчання інформацією, яка має значення для особистісного зростання студента як професіонала, стимулювання творчих можливостей і самостійної роботи, проведення діагностики реально діючих мотивів на кожному етапі формування ІКК).

В організації дослідно-експериментальної роботи ми керувалися принципами полікультурності освіти, діалогізації навчального процесу, домінуючої ролі практичних завдань.

Узагальнення результатів формувального експерименту здійснене з допомогою критерію χ^2 , який дав змогу простежити динаміку змін у формуванні компонентів ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери і провести зіставлення результатів, одержаних у контрольній та експериментальній групах (табл. 1).

Аналіз результатів педагогічного експерименту засвідчив позитивну динаміку рівнів

сформованості ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери. В експериментальній групі кількість студентів з високим і задовільним рівнями сформованості ІКК збільшилася на 25,8 %, що є підтвердженням ефективності розробленої моделі. У контрольній групі збільшення цього показника відбулося на 6,1 %. Незначні зміни високого і задовільного рівнів сформованості ІКК в контрольній групі вказують на те, що традиційні підходи до навчання іноземної мови не дозволяють досягти значної результативності в оволодінні ІКК.

Таблиця 1

Динаміка рівнів сформованості ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери за результатами експериментальної роботи

Групи	Рівні сформованості ІКК					
	на початок експерименту			на кінець експерименту		
	високий	задовільний	низький	високий	задовільний	низький
КГ	6	22	21	8	23	18
	12,2	44,9	42,9	16,3	46,9	36,7
ЕГ	5	14	12	10	17	4
	16,1	45,2	38,7	32,3	54,8	12,9

Примітка: перше число – кількість, друге – відсоткове вираження.

Узагальнення результатів теоретичного пошуку та експериментальної роботи дають підстави для формулювання таких **висновків**:

1. Багатомовність і полікультурність сучасного світового комунікативного простору, посилення міжнародних зв'язків зумовлюють підвищені вимоги до професійних якостей майбутніх фахівців туристичної сфери, які повинні володіти не лише ґрунтовними теоретичними знаннями і практичними вміннями зі спеціальності, але й бути готовими до іншомовного професійного спілкування, ефективність якого в значній мірі залежить від іншомовної комунікативної культури фахівця.

ІКК охоплює широкий спектр національно-етнічних, соціально-культурних, історичних, етичних особливостей, тому що іншомовне спілкування завжди здійснюється в межах певної культури з допомогою конкретної мови, а його основу складають закони спілкування, напрацьовані у межах цієї мови і культури.

На основі узагальнення наукової літератури констатовано два аспекти розуміння ІКК: комунікативний і культурний. Перший пов'язаний з комунікативним потенціалом особистості як здатністю до ефективного іншомовного спілкування, яке здійснюється на трьох рівнях: комунікації, інтеракції, перцепції. Другий відображає здатність і внутрішню готовність до міжкультурної комунікації на основі традицій, норм, цінностей, взірців поведінки, прийнятих у певному соціально-культурному середовищі. Обидва аспекти взаємопов'язані й однаково важливі.

Іншомовна комунікативна культура майбутнього фахівця туристичної сфери – інтегративна характеристика, яка визначає комунікативно-професійний статус особистості й охоплює спрямованість на комунікацію, здатність до використання іноземної мови в певному соціально-культурному середовищі, внутрішню готовність до міжкультурної взаємодії в професійній сфері. У структурі ІКК виокремлено інформаційний (співвідноситься з культурою мислення як формою пізнавальної діяльності, спрямованої на кодування, сприймання і творення інформації), інтерактивний (співвідноситься з культурою міжособистісної взаємодії, необхідною для здійснення комунікації в діяльнісно-інтеракційній парадигмі), перцептивний (здатність сприймати, розуміти й оцінювати культурний контекст іншомовної комунікації) і мотиваційний (спрямованість особистості на міжкультурну взаємодію і ставлення до опанування ІКК) компоненти, формування яких забезпечує розвиток якостей, необхідних для здійснення міжкультурної комунікації у професійній діяльності в сфері туризму.

2. Аналіз концептуальних підходів до формування ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери дозволив виокремити найбільш ефективні: діяльнісний, комунікативний, соціокультурний, компетентнісний. Комплекс зазначених підходів сприяє розвитку комунікативно-професійного статусу фахівця, який повинен володіти культурою іншомовного спілкування.

Ураховуючи специфіку професійної туристичної діяльності, виявлено особливості ІКК фахівців туристичної сфери, суть яких полягає в тому, що ІКК виступає засобом: соціалізації (набуття соціальних якостей, які дозволяють функціонувати в якості повноправного члена спільноти, мова якої вивчається); формування міжкультурної компетенції (здатність до прийняття й оцінки ІКК); розвитку полікультурності (уміння іншомовного спілкування з представниками різних культур); морального удосконалення у професійній діяльності (становлення фахівця як професіонала і суб'єкта культури).

У процесі дослідження доведено: ІКК, виступаючи структурною одиницею базової культури особистості, одночасно є складовою професійної культури фахівця.

3. Визначено критерії (інформаційний, інтерактивний, перцептивний, мотиваційний) і показники сформованості ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери. Інформаційний критерій характеризується правильністю, повнотою, чіткістю кодування і декодування інформації; знанням позамовного контексту спілкування: правил ритуальної комунікації, комунікативного (спілкувального), мовного й мовленнєвого етикету; поінформованістю про національно-культурні особливості носіїв мови. В основу інтерактивного критерію закладена здатність суб'єкта до діалогу, уміння встановлювати, підтримувати й завершувати контакт зі співрозмовником, здійснювати комунікативний вплив; організувати іншомовне спілкування з певною метою відповідно до власних комунікативних намірів та намірів партнера, враховувати його інтереси, особистісні та професійні якості, національно-культурні особливості. Перцептивний критерій

відображає здатність до візуального контакту і комунікативної рефлексії, адекватного сприйняття й оцінювання партнера комунікації, усвідомлення його психічного стану, умінням змінювати комунікативну поведінку відповідно до власної соціальної ролі або ситуативної ролі співрозмовника, дотриманням правил вербальної і невербальної ІКК. Мотиваційний критерій характеризується наявністю стійких пізнавальних інтересів, усвідомленням ціннісних характеристик ІКК, внутрішньої потреби особистісного удосконалення засобами ІКК в процесі професійної підготовки, комунікативною професійною спрямованістю, активністю, цілеспрямованістю, прагненням до реалізації власних можливостей.

На основі системи критеріїв та їх показників встановлено рівні сформованості ІКК: високий (повністю відповідає основним нормам культури спілкування і вказує на успішність оволодіння ІКК), задовільний (наближений до норм культури спілкування, передбачає як успіхи, так і окремі недоліки в оволодінні ІКК), низький (мають місце суттєві порушення норм культури спілкування, що є свідченням недостатнього оволодіння ІКК).

4. Розроблена модель формування ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери в процесі професійної підготовки вміщує наступні компоненти: зовнішні і внутрішні чинники, які впливають на формування ІКК; пріоритетну мету, зорієнтовану на досягнення високого рівня сформованості ІКК; концептуальні підходи до формування ІКК (діяльнісний, комунікативний, соціокультурний, компетентнісний); дидактичні принципи: загальні (наочності, свідомості й активності, системності та послідовності, доступності, зв'язку теорії з практикою) і специфічні (діалогізації навчання, домінуючої ролі практичних завдань, взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності (читання, говоріння, аудіювання, письма), гуманізації, фундаментальності знань, проблемності, полікультурності); а також зміст (сфери спілкування, теми, ситуації; мовний, мовленнєвий, культурологічний матеріал; комунікативні знання, уміння і навички; система практичних завдань з формування ІКК); методи: словесні (розповідь, бесіда), наочні (ілюстрація, демонстрація, відеометод), практичні (практичні завдання, ситуації); стимулювання і мотивації (пізнавальна гра, навчальна дискусія, мозкова атака), імітаційні (ділова гра, рольова гра), аналіз конкретної ситуації, моделювання, метод проектів; прийоми (культурні капсули, перекодування і ранжування інформації, критичні інциденти, аудіомоторний); форми (лекція з паузами, практичні заняття, у т. ч. у закладах туристичного сервісу, факультатив, індивідуальна, групова, самостійна робота); засоби: друковані джерела (підручники, навчальні посібники, довідкова література), технічні засоби (компакт-диски, аудіо-/відеоматеріали, комп'ютер), спеціальна туристична література; контроль (тестування, анкетування, індивідуальне та фронтальне опитування, захист проектів, самоконтроль); корекцію (роз'яснення, консультації, індивідуальні завдання); етапи (підготовчий, початковий, творчий); компоненти ІКК (інформаційний, інтерактивний, перцептивний, мотиваційний), результат (високий рівень сформованості ІКК).

5. Результативність створеної моделі зумовлюється поетапною її реалізацією. На підготовчому етапі відбувається актуалізація опорних для формування ІКК знань та умінь і накопичення соціокультурної інформації, яка дає можливість студентам усвідомлювати існування не тільки мовного, але й культурного бар'єру іншомовного спілкування, виявляти відмінності в цінностях, особливостях світосприйняття, традиціях, правилах і нормах етикету в рідній та іншомовній культурах. Характеризується залученням студентів до навчального діалогу і домінуванням викладача в процесі навчання. Мета початкового етапу полягає у формуванні ІКК як компонента професійної підготовки. Характеризується продуктивною мовленнєвою діяльністю і включенням студентів до навчального професійного діалогу. Відбувається підвищення комунікативної активності студентів на основі використання методів і прийомів: моделювання комунікативних ситуацій, рольових ігор, критичних інцидентів, культурних капсул. Третій етап – творчий – спрямований на розвиток спонтанної іншомовної професійної комунікації, закріплення умінь комунікативної поведінки. У формуванні ІКК застосовується робота зі спеціальною туристичною літературою та новітніми інформаційно-комунікаційними технологіями, і має місце трансформація навчального діалогу в «діалог культур». Значна частина навчального часу відводиться на самостійну роботу, виконання індивідуально-творчих завдань, проведення ділових ігор, розробку і захист проектів, виконання спеціальних завдань під час проходження практики, а також використовуються можливості позааудиторної роботи.

6. У процесі дослідження доведено, що створена модель формування ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери найбільш ефективно реалізується за таких педагогічних умов: організація оптимального комунікативного середовища в аудиторній і позааудиторній роботі; формування позитивної мотивації до оволодіння іншомовною комунікативною культурою; забезпечення професійної спрямованості змісту навчальної дисципліни «Іноземна мова»; використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій.

7. Узагальнені результати експериментальної роботи засвідчують позитивну динаміку зрушень за всіма критеріями сформованості ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери. В експериментальній групі кількість студентів з високим і задовільним рівнями сформованості ІКК збільшилася на 25,8 %, а в контрольній – на 6,1 %, що є підтвердженням ефективності розробленої моделі. Незначні зміни показників сформованості ІКК в контрольній групі вказують на те, що традиційні підходи до навчання іноземної мови не дозволяють досягти високої результативності в оволодінні ІКК.

Експериментально підтверджена ефективність створеної моделі формування ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери та педагогічних умов її реалізації.

Проведене дослідження не вичерпує всієї проблеми формування ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери. Подальшого вивчення потребують питання формування ІКК студентів

освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр», виявлення можливостей використання комп'ютерних інформаційних технологій у формуванні ІКК, обґрунтування особливостей формування ІКК майбутніх фахівців туристичної сфери в прикордонних поліетнічних регіонах України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Навчальний посібник

1. Кухта І.В. Основи формування іншомовної комунікативної культури майбутніх фахівців туристичної сфери. Навчальний посібник / І.В.Кухта. – Ужгород: Ліра, 2009. – 184 с.

Статті у наукових фахових виданнях

2. Кухта І.В. Іншомовна комунікативна діяльність як основа іншомовної культури / І.В.Кухта // Науковий вісник УжНУ. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – Ужгород, 2007. – Вип. 11. – С.61 – 63.

3. Кухта І.В. Концептуальні вимоги до іншомовної мовленнєвої комунікації у змісті професійної підготовки студента / І.В.Кухта // Науковий вісник УжНУ. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – Ужгород, 2008. – Вип. 12: [Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції «Мовна освіта і мовленнєвий розвиток молодших школярів у поліетнічному середовищі» (м.Мукачеве, 12 – 13 травня 2008 р.)]. – С.36 – 38.

4. Кухта І.В. Іншомовна комунікативна культура майбутнього фахівця у змісті вимог сучасної освітньої моделі / І.В.Кухта // Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка. – Івано-Франківськ, 2008.–Вип. ХХІУ: [Матеріали других міжнародних читань «Проблема якості виховання і навчання в системі безперервної освіти» (м.Івано-Франківськ, 24–25 листопада 2008 р.)]. – С.104 – 110.

5. Кухта І.В. Рідна мова як соціальне тло формування іншомовної комунікативної культури // Науковий вісник УжНУ. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – Ужгород, 2008. – Вип.14: [Матеріали міжнародної конференції «Теоретико-методологічні засади підготовки педагогічних кадрів у поліетнічному регіоні» (4 – 5 грудня 2008 р.)]. – С.90 – 93.

6. Кухта І.В. Місце іншомовної комунікативної культури у структурі базової культури особистості майбутнього фахівця туристичної сфери / І.В.Кухта // Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». – Черкаси: Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, 2009. – Вип. 147. – С.95 – 99.

7. Кухта І.В. Вплив рідної мови на формування іншомовної комунікативної культури майбутнього фахівця / І.В.Кухта // Вища школа: удосконалення якості підготовки фахівців. Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (м.Черкаси, 16 – 17 квітня 2009

р.). – Черкаси: видавництво ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2009. – С. 42 – 43.

8. Кухта І.В. Роль етнічних стереотипів у формуванні іншомовної комунікативної культури сучасного студента як майбутнього фахівця / І.В.Кухта, М.І.Кухта//Збірник наукових праць Уманського педагогічного університету. Серія «Педагогіка». – Умань, 2009. – Част. 1. – С.127 – 132.

9. Кухта І.В. Іншомовна комунікативна культура як складова професійної підготовки майбутніх фахівців туристичної сфери / І.В.Кухта // Науковий вісник УжНУ. Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – Ужгород, 2011. – Вип. 21. – С.97 – 99.

Інші публікації

10. Кухта І.В. Іншомовна компетентність як фактор розвитку іншомовної мовленнєвої культури студентів / І.В.Кухта // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Філологія. – Ужгород: Говерла, 2007. – № 16. – С.101 – 104.

11. Кухта І.В. Іншомовна комунікація студента в сучасній продуктивній освітній моделі / І.В.Кухта // Збірник наукових праць, факультет романо-германської філології УжНУ. – Ужгород, 2008. – Вип. 6: [Матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Сучасні дослідження з іноземної філології» (м.Ужгород, 14 – 15 травня 2008 р.)]. – С.707 – 714.

12. Кухта І.В. Іншомовна комунікативна культура як важлива складова фахової підготовки студентів спеціальності «туризм» / І.В.Кухта. – Ірпінь, 2009. – Частина II: [Матеріали УІІ Ірпінських міжнародних педагогічних читань «Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти» (м.Ірпінь, 14 – 15 травня 2009 р.)]. – С.215 – 218.

13. Кухта І.В. Прикладні концепти іншомовної комунікативної культури в контексті професійної підготовки студентів / І.В.Кухта // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи» (м.Харків, 15 –16 квітня 2010 р.). – Харків: ХДАДМ, 2010. – С.284 – 287.

14. Кухта І.В. Основні підходи до формування іншомовної комунікативної культури фахівців туристичної сфери / І.В.Кухта // Підготовка студентів до майбутньої професійної діяльності: теорія і практика. Науково-теоретичний посібник. – Переяслав-Хмельницький, 2010 // [Матеріали ІІІ всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Сучасні проблеми професійної підготовки фахівця: інноваційний досвід і перспективи»]. – С.149 – 150.

АНОТАЦІЇ

Кухта І.В. Формування іншомовної комунікативної культури майбутніх фахівців туристичної сфери. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопільський національний педагогічний

університет імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2011.

У дисертації науково обґрунтовано суть і структуру іншомовної комунікативної культури майбутніх фахівців туристичної сфери. Розкрито особливості і концептуальні підходи до формування ІКК, визначено критерії, показники та рівні сформованості досліджуваного феномена.

Створено й апробовано модель формування іншомовної комунікативної культури у процесі професійної підготовки. Визначено етапи (підготовчий, початковий, творчий) і педагогічні умови (організація оптимального комунікативного середовища в аудиторній і позааудиторній роботі; формування позитивної мотивації до оволодіння іншомовною комунікативною культурою; забезпечення професійної спрямованості змісту навчальної дисципліни «Іноземна мова»; використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій) її ефективної реалізації.

Ключові слова: професійна підготовка, іншомовна комунікативна культура, міжкультурна комунікація, майбутній фахівець туристичної сфери, модель формування ІКК, педагогічні умови.

Кухта И.В. Формирование иноязычной коммуникативной культуры будущих специалистов туристической сферы. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования.–Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка. – Тернополь, 2011.

Диссертация посвящена исследованию проблемы формирования иноязычной коммуникативной культуры будущих специалистов туристической сферы.

Сущность иноязычной культуры специалиста туристической сферы раскрыта в диссертации как интегративная характеристика, определяющая коммуникативно-профессиональный статус личности, которая включает направленность на коммуникацию, умение использовать иностранный язык в определенной социально-культурной среде, внутреннюю готовность к межкультурному взаимодействию в профессиональной сфере.

Констатированы два аспекта понимания иноязычной коммуникативной культуры: коммуникативный и культурный. Определена структура исследуемого феномена и обоснованы содержательные характеристики его компонентов: информационного, интерактивного, перцептивного, мотивационного.

Раскрыты особенности иноязычной коммуникативной культуры, которая в профессиональной туристической деятельности выступает средством: социализации, формирования межкультурной компетенции, развития поликультурности, морального совершенствования личности.

Охарактеризованы концептуальные подходы к формированию иноязычной коммуникативной культуры: деятельностный, коммуникативный, социокультурный,

компетентностный. Отмечено, что комплекс выделенных подходов обеспечивает развитие коммуникативно-профессионального статуса специалиста туристической сферы, который должен владеть культурой иноязычного общения на достаточном уровне.

На основании выделенных критериев и их показателей (информационный: правильность, полнота, четкость кодирования и декодирования информации; интерактивный: способность к коммуникативному взаимодействию и осуществлению диалога; перцептивный: способность к визуальному контакту и коммуникативной рефлексии, умение адекватно воспринимать и оценивать партнера коммуникации; мотивационный: наличие коммуникативной профессиональной направленности и интереса к овладению иноязычной коммуникативной культурой) определены уровни сформированности иноязычной коммуникативной культуры будущих специалистов туристической сферы: высокий, удовлетворительный, низкий.

Создана модель формирования иноязычной коммуникативной культуры будущих специалистов туристической сферы, которая включает внешние и внутренние факторы, цель, концептуальные подходы, принципы, содержание, формы, методы, приемы, средства обучения; контроль и коррекцию знаний; этапы и компоненты; результат.

Определены этапы (подготовительный, начальный, творческий) и педагогические условия реализации модели формирования иноязычной коммуникативной культуры в процессе профессиональной подготовки (организация оптимальной коммуникативной среды в аудиторной и внеаудиторной работе; формирование положительной мотивации к овладению иноязычной коммуникативной культурой; обеспечение профессиональной направленности содержания учебной дисциплины «Иностранный язык»; использование инновационных информационно-коммуникационных технологий).

Результаты исследования обогащают содержание профессиональной подготовки будущих специалистов туристической сферы в высших учебных заведениях и выступают средством самообразования и повышения квалификации в системе последипломного туристического образования.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, иноязычная коммуникативная культура, межкультурная коммуникация, будущий специалист туристической сферы, модель формирования иноязычной коммуникативной культуры, педагогические условия.

Kukhta I.V. Foreign Communicative Culture Formation of the Future Specialists in the Touristic Area. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogics in speciality 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Volodymyr Hnatyuk Ternopil State Pedagogical University. – Ternopil, 2011.

The thesis scientifically grounds the essence and structure of foreign communicative culture (FCC)

of the future specialists in the touristic area. The peculiarities and conceptual approaches to the formation of FCC have been revealed. The criteria, indexes and formation levels of the phenomenon under study have been determined as well.

The formation model of FCC of the future specialists in touristic area has been elaborated and approbated in the process of professional training. The model consists of external and internal factors, aim, conceptual approaches; principles, content, forms, methods; ways and means of control and correction, components and stages of FCC formation, result.

Pedagogical conditions of FCC formation have been characterized too. They include: organization of the optimal communicative environment in a classroom and an extra curricular activity; the formation of positive motivation towards the foreign communicative culture mastering; ensuring the occupational direction of the content of «Foreign language» subject; the usage of modern computer information technologies in the formation of FCC.

Key words: professional training, foreign communicative culture, interdisciplinary communication, a future specialist in touristic area, the model of FCC formation, pedagogical conditions.

Підписано до друку 16.05.2011. Формат 60x84/16.
Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Віддруковано на різнографі.

*Видавництво УжНУ «Говерла»
88000, м. Ужгород, вул. Капітульна, 18
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців-виготівників і
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія 3т № 32 від 31 травня 2006 року*